

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΟΥ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

Ενότητα 7: Ιστορικοφανή αφηγηματικά προσώπεια

Κατερίνα Κωστίου
Τμήμα Φιλολογίας

Ενότητα 7

Ιστορικοφανή αφηγηματικά προσώπεια

Σκοπός της ενότητας 7

Η έβδομη ενότητα εξετάζει μια ιδιαίτερη κατηγορία καβαφικών προσωπείων: τα ιστορικοφανή αφηγηματικά προσώπεια.

Περιεχόμενα της ενότητας 7

«Στα 200 π.Χ.»

«Εν μεγάλη ελληνική αποικία, 200 π.Χ.»

«Ας φρόντιζαν»

Επιλογή βιβλιογραφίας

Περιγραφή της ενότητας 7

Η έβδομη ενότητα εξετάζει, μέσα από την εκ του σύνεγγυς ανάγνωση συγκεκριμένων ποιημάτων, τους τρόπους με τους οποίους συγκροτούνται και λειτουργούν τα ιστορικοφανή αφηγηματικά προσώπια του Καβάφη. Στην πιο εξελιγμένη εκδοχή της ποιητικής του τα προσώπια αυτά υπηρετούν την σύνθετη «κυλιόμενη καβαφική ειρωνεία».

Στα 200 π.Χ.

«Αλέξανδρος Φιλίππου και οι Έλληνες πλην Λακεδαιμονίων – »

Μπορούμε κάλλιστα να φαντασθούμε πως θ' αδιαφόρησαν παντάπασι στην Σπάρτη για την επιγραφήν αυτή. «Πλην Λακεδαιμονίων», μα φυσικά. Δεν ήσαν οι Σπαρτιάται για να τους οδηγούν και για να τους προστάζουν σαν πολυτίμους υπηρέτας. Άλλωστε μια πανελλήνια εκστρατεία χωρίς Σπαρτιάτη βασιλέα γί' αρχηγό δεν θα τους φαίνονταν πολλής περιωπής. Α βεβαιότατα «πλην Λακεδαιμονίων».

5

10

Είναι κι αυτή μια στάσις. Νοιώθεται.

Έτσι, πλην Λακεδαιμονίων στον Γρανικό · και στην Ισσό μετά · και στην τελειωτική την μάχη, όπου εσαρώθη ο φοβερός στρατός που στ' Άρβηλα συγκέντρωσαν οι Πέρσαι: που απ' τ' Άρβηλα ξεκίνησε για νίκη, κ' εσαρώθη.

15

Κι απ' την θαυμάσια πανελλήνιαν εκστρατεία,
την νικηφόρα, την περιλαμπρη,
την περιλάλητη, την δοξασμένη 20
ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά,
την απaráμιλλη: βγήκαμ' εμείς ·
ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.

Εμείς · οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς,
οι Σελευκείς, κ' οι πολυάριθμοι 25
επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας,
κ' οι εν Μηδία, κ' οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι.

Με τες εκτεταμένες επικράτειες,
με την ποικίλη δράσι των στοχαστικῶν προσαρμογῶν. 30
Και την Κοινήν Ἑλληνική Λαλιά
ὡς μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ὡς τους Ἰνδοὺς.

Για Λακεδαιμονίους να μιλούμε τώρα!

γ. π. 1916, δ. 1931

Πραγματολογικά στοιχεία

Μετά τη μάχη στο Γρανικό, ο Μέγας Αλέξανδρος είχε στείλει στην Ακρόπολη των Αθηνών, ως αφιέρωμα στην Αθηνά, 300 περσικές πανοπλίες με την επιγραφή: «**Ο Αλέξανδρος, γιος του Φιλίππου, και οι Έλληνες, πλην των Λακεδαιμονίων,** [λάφυρα από τους βαρβάρους που κατοικούν στην Ασία]».

Η Σπάρτη, μετά την πανωλεθρία της μάχης στα Λεύκτρα (371 π.Χ.), είχε χάσει την ελλαδική στρατιωτική της ηγεμονία, η οποία πέρασε διαδοχικά στους Θηβαίους και τους Μακεδόνες. Εξ άλλου, από έλλειψη προσαρμογής των ηγετών της στα νέα κοινωνικά δεδομένα, κατά τον 3ο αιώνα π.Χ. οι μάχιμοι Λακεδαιμόνιοι πολίτες δεν ξεπερνούσαν τους επτακόσιους.

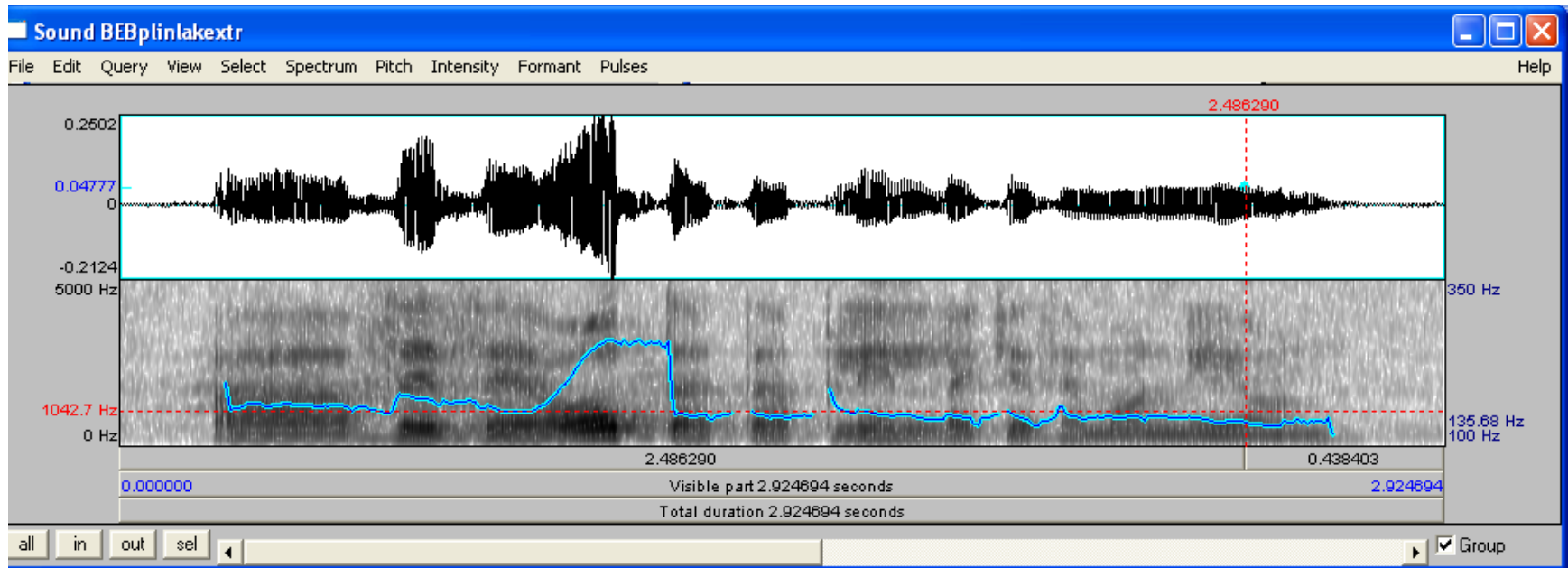
Γρανικός, Ισός, Αρβηλα: οι τρεις μεγάλες νίκες του Αλεξάνδρου (334, 333 και 331 π.Χ.).

Βακτριανή: πλούσια σατραπεία ανάμεσα στο Αφγανιστάν και το νότιο Ουζμπεκιστάν. Κατακτήθηκε από τον Μ. Αλέξανδρο το 329 π.Χ. και υπήρξε ελληνική ως το 140 π.Χ.

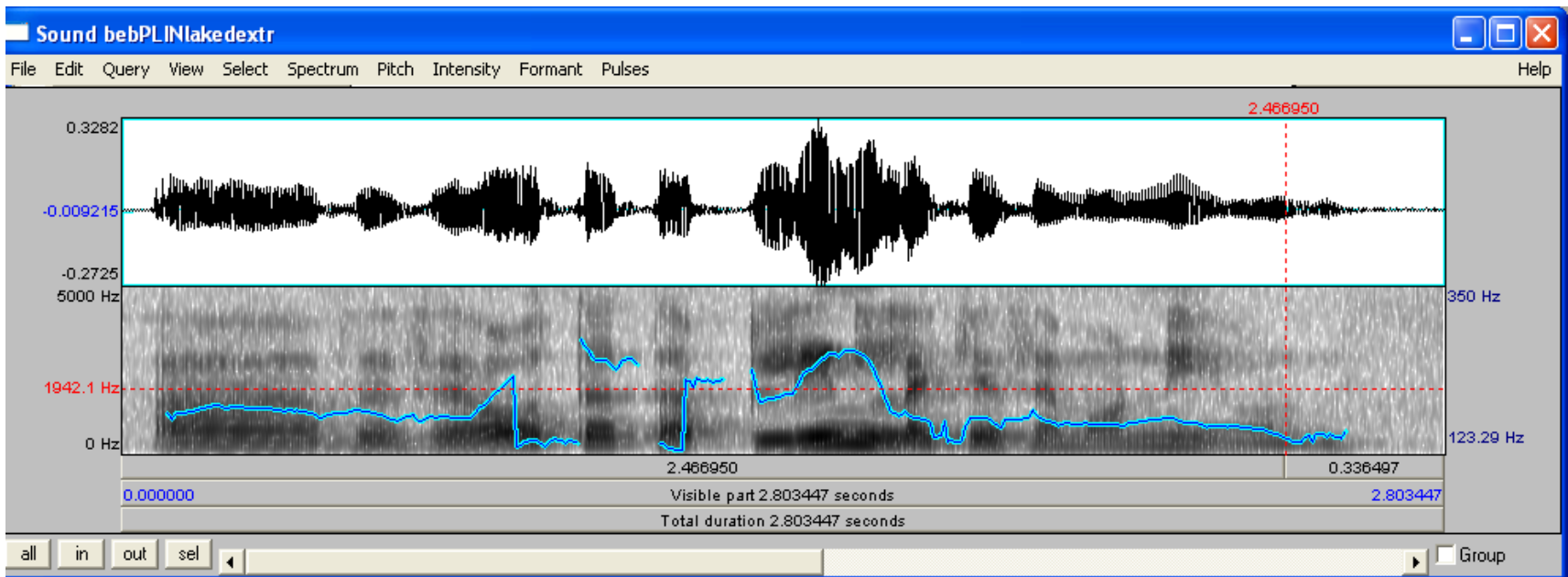
Α' ερμηνεία: η περσόνα του αφηγητή μεταφέρει ένα αυτοσχόλιο των Σπαρτιατών

(διαμόρφωση επιτονικής καμπύλης: narrow focus)

A ΒΕΒΑΙΟΤΑΤΑ πλην Λακεδαιμονίων

Β' ερμηνεία: η περσόνα του αφηγητή σχολιάζει τη στάση
των Σπαρτιατών
(διαμόρφωση επιτονικής καμπύλης: contrastive stress)

Α β ε β α ι ό τ α τ α Π Λ Η Ν Λ α κ ε δ α ι μ ο ν ί ω ν

Εν μεγάλη ελληνική αποικία, 200 π.Χ.

Ότι τα πράγματα δεν βαίνουν κατ' ευχήν στην Αποικία
δεν μὲν' ἡ ελαχίστη αμφιβολία,
καὶ μ' ὄλο που οπωσοῦν τραβούμ' εμπρός,
ἴσως, καθὼς νομίζουν οὐκ ολίγοι, νὰ ἐφθασε ὁ καιρὸς
νὰ φέρομε Πολιτικὸ Αναμορφωτὴ.

5

Ὅμως τὸ πρόσκομμα κ' ἡ δυσκολία
εἶναι που κάμνουνε μιὰ ἱστορία
μεγάλῃ κάθε πράγμα οἱ Αναμορφωταὶ
αὐτοί. (Εὐτύχημα θὰ ἦταν ἀν ποτέ
δεν τοὺς χρειάζονταν κανεῖς.) Για κάθε τι,
για τὸ παραμικρὸ ρωτοῦνε κ' ἐξετάζουν,
κ' εὐθὺς στὸν νοῦ τοὺς ριζικὲς μεταρρυθμίσεις βάζουν,
μὲ τὴν ἀπαίτησι νὰ ἐκτελεσθῶν ἀνεὺ ἀναβολῆς.

10

Έχουνε και μια κλίσι στες θυσίες.
Παραιτηθείτε από την κτήσιν σας εκείνη · 15
η κατοχή σας είν' επισφαλής:
η τέτοιες κτήσεις ακριβώς βλάπτουν τες Αποικίες.
Παραιτηθείτε από την πρόσοδον αυτή,
κι από την άλληνα την συναφή,
κι από την τρίτη τούτην: ως συνέπεια φυσική · 20
είναι μεν ουσιώδεις, αλλά τί να γίνει;
σας δημιουργούν μια επιβλαβή ευθύνη.

Κι όσο στον έλεγχο τους προχωρούνε,
βρίσκουν και βρίσκουν περιττά, και να παυθούν ζητούνε ·
πράγματα που όμως δύσκολα τα καταργεί κανείς. 25

δ. 1928

Κι όταν, με το καλό, τελειώσουνε την εργασία,
κι ορίσαντες και περικόψαντες το παν λεπτομερώς,
απέλθουν, παίρνοντας και την δικαία μισθοδοσία,
να δούμε τι απομένει πια, μετά
τόση δεινότητα χειρουργική. —

30

Ίσως δεν έφθασεν ακόμη ο καιρός.
Να μη βιαζόμεθα · είν' επικίνδυνον πράγμα η βία.
Τα πρόωρα μέτρα φέρνουν μεταμέλεια.
Έχει άτοπα πολλά, βεβαίως και δυστυχώς, η Αποικία.
Όμως υπάρχει τι το ανθρώπινον χωρίς ατέλεια;

35

Και τέλος πάντων, να, τραβούμ' εμπρός.

δ. 1928

Ας φρόντιζαν

Κατήντησα σχεδόν ανέστιος και πένης.
Αυτή η μοιραία πόλις, η Αντιόχεια
όλα τα χρήματά μου τάφαγε:
αυτή η μοιραία με τον δαπανηρό της βίο.

Αλλά είμαι νέος και με υγείαν αρίστην. 5
Κάτοχος της ελληνικής θαυμάσιος
(ξέρω και παραξέρω Αριστοτέλη, Πλάτωνα ·
τι ρήτορας, τι ποιητάς, τι ό,τι κι αν πεις).
Από στρατιωτικά έχω μιαν ιδέα,
κ' έχω φιλίες με αρχηγούς των μισθοφόρων. 10
Είμαι μπασμένος κάμποσο και στα διοικητικά.
Στην Αλεξάνδρεια έμεινα έξι μήνες, πέρσι ·
κάπως γνωρίζω (κ' είναι τούτο χρήσιμον) τα εκεί:
του Κακεργέτη βλέψεις, και παληανθρωπιές, και τα λοιπά.

Όθεν φρονώ πως είμαι στα γεμάτα 15
ενδεδειγμένος για να υπηρετήσω αυτήν την χώρα,
την προσφιλή πατρίδα μου Συρία.

Σ' ό,τι δουλειά με βάλουν θα πασχίσω
να είμαι στην χώρα ωφέλιμος. Αυτή είν' η πρόθεσίς μου.
Αν πάλι μ' εμποδίσουνε με τα συστήματά τους – 20
τους ξέρουμε τους προκομένους: να τα λέμε τώρα;
αν μ' εμποδίσουνε, τι φταίω εγώ.

Θ' απευθυνθώ προς τον Ζαβίνα πρώτα,
κι αν ο μωρός αυτός δεν μ' εκτιμήσει,
θα πάγω στον αντίπαλό του, τον Γρυπό. 25
Κι αν ο ηλίθιος κι αυτός δεν με προσλάβει,
πηγαίνω παρευθύς στον Υρκανό.

Θα με θελήσει πάντως ένας απ' τους τρεις.

Κ' είν' η συνειδησίς μου ήσυχη
για το αφήφιστο της εκλογής. 30
Βλάπτουν κ' οι τρεις τους την Συρία το ίδιο.

Αλλά, κατεστραμμένος άνθρωπος, τι φταίω εγώ.
Ζητώ ο ταλαίπωρος να μπαλωθώ.
Ας φρόντιζαν οι κραταιοί θεοί
να δημιουργήσουν έναν τέταρτο καλό. 35
Μετά χαράς θα πήγαινα μ' αυτόν.

δ. 1930

Πραγματολογικά στοιχεία

Στην Αλεξάνδρεια ο οίκος των Πτολεμαίων σπαράσσεται από εμφύλιες-οικογενειακές ταραχές ενώ στην Αντιόχεια, όπου ζει ο ανώνυμος φανταστικός πρωταγωνιστής, τον θρόνο διεκδικούν τρεις επίδοξοι ηγεμόνες:

α) ο αμφισβητούμενος υιοθετημένος γιος του Αλέξανδρου Βάλα, ο **Αλέξανδρος Β' ο Ζαβίνας** [= αγορασμένος, δούλος], τον οποίο υποστήριζε ο Πτολεμαίος ο Η', ο Φύσκων [= Φούσκας], για να αποσπάσει τον θρόνο της Συρίας από τον αντίπαλό του Δημήτριο Β' Νικάτορα, τον γιο του Δημητρίου Σωτήρος. Ο Αλέξανδρος νίκησε τον Δημήτριο Β' και ανέβηκε στον θρόνο κατά την περίοδο 128-123 π.Χ. ·

β) Ο **Αντίοχος Η' ο Γρυπός** [= αυτός που έχει γαμψή μύτη], γιος του Δημητρίου του Β' διεκδίκησε τον θρόνο, νίκησε τον Αλέξανδρο Ζαβίνα, όταν έπαψε η υποστήριξη της Αιγύπτου, και ανέβηκε στον θρόνο από το 125 έως το 96 π.Χ. ·

γ) Παράλληλα, ο **Ιωάννης Υρκανός ο Α'**, γιος του Σίμωνος Μακκαβαίου, βασιλιάς των Ιουδαίων, επωφελείται από τις εσωτερικές διαμάχες της Συρίας για να αυξήσει τη δύναμή του.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, «Η πολιτική του Καβάφη», στο *Το έργο του Κ. Π. Καβάφη*, Πρόλογος και φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδη, Δεύτερη έκδοση, ενημερωμένη με ανέκδοτα κείμενα, Αθήνα, Ίκαρος, 1975, 34-42.

ΓΙΟΥΡΣΕΝΑΡ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, *Κριτική παρουσίαση του Κωνσταντίνου Καβάφη*, μτφρ. Γ. Π. Σαββίδη, Αθήνα, Χατζηνικολή, 1981 (στα γαλλικά: 1958).

ΔΑΛΜΑΤΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, «Από το καβαφικό εργαστήριο», *Νέα Εστία* 14 (158), 1627-1629.

ΗΑΑΣ ΔΙΑΝΑ, «Cavafy's Reading Notes on Gibbon's *Decline and Fall*», *Folia Neohellenica*, 4 (1982), 26-97.

ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ ΣΟΝΙΑ, *Κ. Π. Καβάφης: οι δρόμοι προς το Ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα*, Αθήνα, Κέδρος, 1983.

ΚΩΣΤΙΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, «Ο Οροφέρνης, οι Λακεδαιμόνιοι και ο αμφίθυμος αφηγητής», *Ο λόγος της παρουσίας*, Αθήνα, Σοκόλης, 2005, 143-152.

ΜΕΡΑΚΛΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ Γ., «Μπρεχτικός Καβάφης», *Τέσσερα Δοκίμια για τον Κ. Π. Καβάφη*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1985, 31-49.

MCKINSEY MARTIN, *Hellenism and the Postcolonial Imagination. Yeats, Cavafy, Walcott*. Madison-Teaneck, Foreign Dickinson University Press, 2012.

ΠΙΕΡΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ, *Χώρος, Φως και Λόγος. Η διαλεκτική του «μέσα-έξω» στην ποίηση του Καβάφη*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1992.

PONTANI FILIPPO MARIA, «Πηγές της ποίησης του Καβάφη», *Επτά δοκίμια & μελετήματα για τον Καβάφη (1936-1974)*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1991, 56-57.

ROBINSON CHRISTOPHER, *C. P. Cavafy*, Bristol Classical Press, 1988.

ΣΑΒΒΙΔΗΣ Γ. Π., «Μια πολιτική χαρτογράφηση της ποίησης του Καβάφη καμωμένη από φίλον του, ερασιτέχνην (1977/1993)», *Μικρά Καβαφικά*, τ. Α', Αθήνα, Ερμής, 1984, 313-333.

_____, «Κρίσιμες μάχες του Ελληνισμού στην ποίηση του Καβάφη», ό.π., 335-357.

ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ Ι. Μ., *Σχόλια στον Καβάφη*, Πρόλογος Γ. Σεφέρη, Εισαγωγή Ζήσιμου Λορεντζάτου, Αθήνα, Ίκαρος, 1964.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Κατερίνα Κωστίου, Τίτλος μαθήματος: «Η ποίηση και η ποιητική του Κ. Π. Καβάφη. Ενότητα 7: Ιστορικοφανή αφηγηματικά προσώπεια».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1871/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

